

УДК 331.5:338.246.8(292.451/.454)

doi: <https://doi.org/10.15330/apred.2.20.41-50>

Бачинська М. В.

ЕКОНОМІЧНІ ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ РИНКУ ПРАЦІ КАРПАТСЬКОГО РЕГІОНУ

ДУ"Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України",
відділ проблем соціально-гуманітарного розвитку
регіонів,
вул. Козельницька, 4, м. Львів,
79026, Україна,
тел.: 097 697 11 31,
e-mail: maricka1104@gmail.com
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4589-308X>

Анотація. Економічні виклики та можливості повоєнного відновлення ринку праці Карпатського регіону.

Метою статті є дослідження економічних викликів та можливостей повоєнного відновлення ринку праці Карпатського регіону. Теоретичною й методологічною основами дослідження є положення вітчизняної та зарубіжної економічних наук. Для досягнення мети дослідження використовували прийняті в економічній науці методи: аналітичний - для дослідження й узагальнення наукових джерел, статистичних даних, офіційних документів, публікацій у ЗМІ; статистичний - обробка та аналіз статистичних даних про стан ринку праці Карпатського регіону; графічний – для узагальнення та наочного представлення інформації.

У статті визначено, що через війну виникли значні обмеження можливостей для працевлаштування, структурні та якісні перетворення в праці, масові переміщення людей та мобілізація – як результат - загострення проблем на ринку праці. Проведено аналіз ринку праці в розрізі кількості безробітних та вакансій Карпатського регіону. Окрему увагу приділено працездатному населенню молодшого віку (до 35 років), а це 25 % з тих, хто зареєстрований як безробітний в Україні та визначено, що під час військових дій кількість офіційно зареєстрованих безробітних молодого віку зменшилася, оскільки деякі були виключені з реєстру через еміграцію або мобілізацію до ЗСУ. Найбільше безробітних молодого віку виявлено в Львівській та Івано-Франківській областях. Виокремлено виклики з якими стикається молодь, активно шукаючи роботу, зокрема: відсутність професійного досвіду та адаптаційних навичок; соціальна незрілість та економічна незахищеність; розбіжність між кваліфікацією і якістю робочого місця; високі очікування від роботодавців щодо професійних навичок та їх невідповідність реальним вимогам; невідповідність умов праці відповідним потребам кандидатів та інші. Досліджено, що Уряд країни активно застосовує ряд економічних інструментів для стимулювання гнучкості ринку праці та підтримки зайнятості, а саме: вдосконалено механізми компенсацій для роботодавців, які працевлаштовують специфічні категорії безробітних, а також ініційовано програми працевлаштування безробітних на робочі місця у суб'єктах малого підприємництва. Визначено основні економічні виклики ринку праці Карпатського регіону: зростання безробіття, некваліфікована робоча сила, відтік кадрів, нестачу інвестицій та недосконалість державної політики. Наведено можливості повоєнного відновлення для ринку праці Карпатського регіону, зокрема стимулювання розвитку малого та середнього бізнесу, інвестування в інфраструктурні проекти, надання допомоги ВПО у працевлаштуванні, перекваліфікації та адаптації до нових умов, створення сприятливих умов для праці та життя в регіоні, підвищення рівня зарплат, забезпечення сприятливого інвестиційного клімату, гарантування безпеки інвестицій; підвищення ефективності системи допомоги безробітним, координація дій різних органів влади.

Науковою новизною роботи є проведення комплексного аналізу економічних викликів та можливостей повоєнного відновлення ринку праці Карпатського регіону

Практичне значення дослідження полягає в тому, що воно розширює теоретичні уявлення про вплив війни на ринок праці Карпатського регіону та надає органам державної влади, місцевого

самоврядування та бізнесу обґрунтовані рекомендації щодо подолання економічних викликів й реалізації можливостей повоєнного відновлення ринку даного регіону.

Ключові слова: ринок праці, Карпатський регіон, повоєнне відновлення, економічні виклики, безробіття, міграція, інвестиції, державна політика.

Bachynska M. V.

ECONOMIC CHALLENGES AND OPPORTUNITIES OF THE POST-WAR RECOVERY OF THE LABOR MARKET OF THE CARPATHIAN REGION

State University "Institute of Regional Studies named after M. I. Dolishnyi National Academy of Sciences of Ukraine",
Department of problems of social and humanitarian development of regions,
Kozelnytska str., 4, Lviv,
79026, Ukraine,
tel.: 097 697 11 31,
e-mail: maricka1104@gmail.com,
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4589-308X>

Abstract. Economic challenges and possibilities of the post-war recovery of the labor market of the Carpathian region.

The purpose of the article is to study the economic challenges and possibilities of the post-war recovery of the labor market of the Carpathian region. The theoretical and methodological foundations of the research are the provisions of domestic and foreign economic sciences. To achieve the goal of the research, the methods accepted in economic science were used: analytical - for research and generalization of scientific sources, statistical data, official documents, publications in mass media; statistical - processing and analysis of statistical data on the state of the labor market of the Carpathian region; graphic - for generalization and visual presentation of information.

The article is aimed at researching the economic challenges and possibilities of the post-war recovery of the labor market of the Carpathian region. It was determined that due to the war there were significant restrictions on employment opportunities, structural and qualitative transformations in work, massive displacement of people and mobilization - as a result - aggravation of problems on the labor market. An analysis of the labor market was carried out in terms of the number of unemployed and vacancies in the Carpathian region. Particular attention is paid to the working population of younger age (up to 35 years old), which is 25% of those registered as unemployed in Ukraine, and it is determined that during the hostilities the number of officially registered unemployed young people decreased, as some were excluded from the register due to emigration or mobilization to the Armed Forces. The largest number of unemployed young people was found in the Lviv and Ivano-Frankivsk regions. Challenges faced by young people actively looking for work are highlighted, in particular: lack of professional experience and adaptation skills; social immaturity and economic insecurity; discrepancy between qualifications and workplace quality; high expectations from employers regarding professional skills and their inconsistency with real requirements; inconsistency of working conditions with the corresponding needs of candidates and others. It has been investigated that the Government of the country actively applies a number of economic tools to stimulate the flexibility of the labor market and support employment, namely: compensation mechanisms for employers who employ specific categories of the unemployed have been improved, and programs for the employment of the unemployed for jobs in small business entities have been initiated. The main economic challenges of the labor market of the Carpathian region have been identified: the growth of unemployment, unskilled labor force, the outflow of personnel, lack of investments and imperfect state policy. Possibilities of post-war recovery for the labor market of the Carpathian region are given, in particular, stimulating the development of small and medium-sized businesses, investing in infrastructure projects, providing assistance to IDPs in employment, retraining and adaptation to new conditions, creating favorable conditions for work and life in the region, raising the level of salaries, ensuring a favorable investment climate, guaranteeing the safety of investments; increasing the efficiency of the system of assistance to the unemployed, coordinating the actions of various authorities.

The scientific novelty of the work is the comprehensive analysis of economic challenges and opportunities for the post-war recovery of the labor market of the Carpathian region

The practical significance of the study is that it expands theoretical ideas about the impact of the war on the labor market of the Carpathian region and provides state authorities, local self-government and business with reasonable recommendations for overcoming economic challenges and realizing the possibilities of post-war market recovery in this region.

Key words: labor market, Carpathian region, post-war recovery, economic challenges, unemployment, migration, investments, state policy.

Стаття підготовлена в рамках тематики: "Трансформація ринку праці Карпатського регіону України у перспективі повоєнного відновлення", номер ДР 0124U000984, строки виконання: січень 2024 - червень 2026.

Вступ. Повномасштабне вторгнення Росії в Україну в 2022 році змінило соціально-економічну стійкість і прискорило формування солідарної економіки в країні в умовах триваючої війни. У контексті цього дослідження питання повоєнного відновлення ринку праці Карпатського регіону пов'язується з важливістю та необхідністю розуміння реальних потреб громад та розробки програм для їх задоволення та необхідністю налагодження соціальних зв'язків у кожній громаді, а також підвищення взаємопідтримки й солідарності [2, с. 256]. Бочко О. [1, с. 23-34; 5, с. 180-186] характеризує ринок праці як економічний простір, тобто сферу працевлаштування, в якій взаємодіють покупці й продавці праці; механізм, що забезпечує узгодження ціни і умов праці між роботодавцями та найманими працівниками, регулює її попит і пропозицію. Вчені Лихолат С., Рожко Н. та Мульська О. [3, с. 25-34] визначили, що ринок праці є складною інтегрованою системою з великою кількістю економічних суб'єктів, у тому числі посередників чи іммігрантів, а також соціально-економічними процесами, неоднозначними детермінантами, великими обсягами інформації та постійно зростаючими зв'язками між ринковими контрагентами. Черьомухіна О. та Чалюк Ю. [10] аналізували стан ринку праці у довоєнний та воєнний періоди та підсумували, що незважаючи на жорсткі умови, ринок праці продемонстрував свою пристосованість до нових умов. Дослідженню диспропорції ринку праці областей Карпатського регіону України займалися Васильців Т., Левицька О. та Рудковський О. [6], зокрема ідентифіковано три типи трансформацій ринку праці та сфери зайнятості, відображено рівні загального та економічного навантаження на населення областей Карпатського регіону України вимушеною міграцією. Однак, незважаючи на значні наукові досягнення, зміни сучасних умов праці потребують ґрунтовного дослідження економічних викликів та можливостей повоєнного відновлення ринку праці Карпатського регіону.

Постановка завдання. Стаття спрямована на дослідження економічних викликів та можливостей повоєнного відновлення ринку праці Карпатського регіону. Теоретичною й методологічною основами дослідження є положення вітчизняної та зарубіжної економічних наук. Для досягнення мети дослідження використовували прийняті в економічній науці методи: аналітичний - для дослідження й узагальнення наукових джерел, статистичних даних, офіційних документів, публікацій у ЗМІ; статистичний - обробка та аналіз статистичних даних про стан ринку праці Карпатського регіону; графічний – для узагальнення та наочного представлення інформації.

Результати. Військовий конфлікт має вагомий вплив на внутрішній ринок праці, де відзначаються значущі зміни та коливання. Нестабільність умов через війну, обмеження можливостей для працевлаштування, структурні та якісні перетворення в праці, масові переміщення людей та мобілізація загострили проблеми на ринку праці. Незважаючи на поступове пристосування економіки до нових умов, в Україні залишається високий рівень безробіття. Згідно з аналізом агенції «Info Sapiens», у січні 2024 року рівень безробіття досяг 17%. Проблеми на ринку праці поглиблюються через наявні дисбаланси. На початок 2024 року в Державній службі зайнятості (ДСЗ) було зареєстровано 96,1 тис. безробітних

осіб, з яких більше 40 % мають вищу освіту. При цьому було доступно лише 40,2 тис. вакансій [4]. На рисунку 1 відображено ринок праці в розрізі кількості безробітних та вакансій Карпатського регіону.

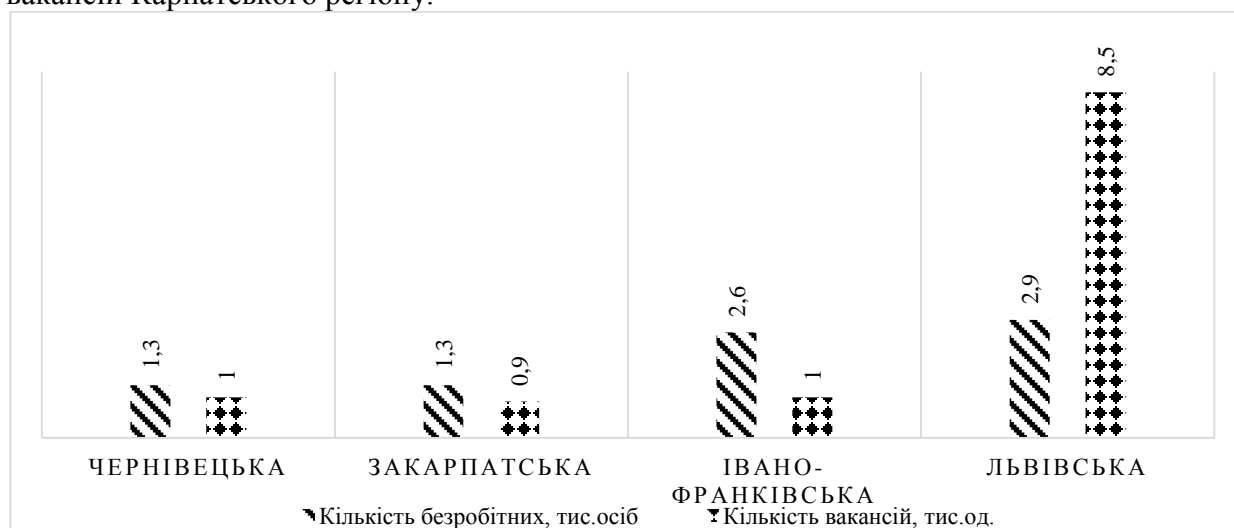

Рис. 1. Кількість безробітних та вакансій станом на 1 січня 2024 р.

Fig. 1. Number of unemployed and vacancies as of January 1, 2024.

Джерело: побудовано автором на основі [4]

Рис. 1 свідчить про регіональні відмінності у рівнях безробіття в Карпатському регіоні, де Львівська область має значно вищий показник (2,9 тис. осіб) порівняно з Чернівецькою (1,3 тис. осіб), Закарпатською (1,3 тис. осіб), Івано-Франківською (2,6 тис. осіб). Найбільша кількість вакансій спостерігається у Львівській області - близько 8,5 тисяч осіб, решта областей досліджуваного регіону знаходяться на однакових рівнях.

Важливо зауважити, що частина безробітних не включена до реєстру служб зайнятості. Майже 25% з тих, хто зареєстрований як безробітний в Україні, насправді є працездатним населенням молодшого віку до 35 років. Під час військових дій кількість офіційно зареєстрованих безробітних молодого віку зменшилася, оскільки деякі були виключені з реєстру через еміграцію або мобілізацію до ЗСУ. Найбільше безробітних молодого віку виявлено в Карпатському регіоні, з основним числом в Львівській (7,5 тис. осіб) та Івано-Франківській (4,9 тис. осіб) областях (рис. 2).

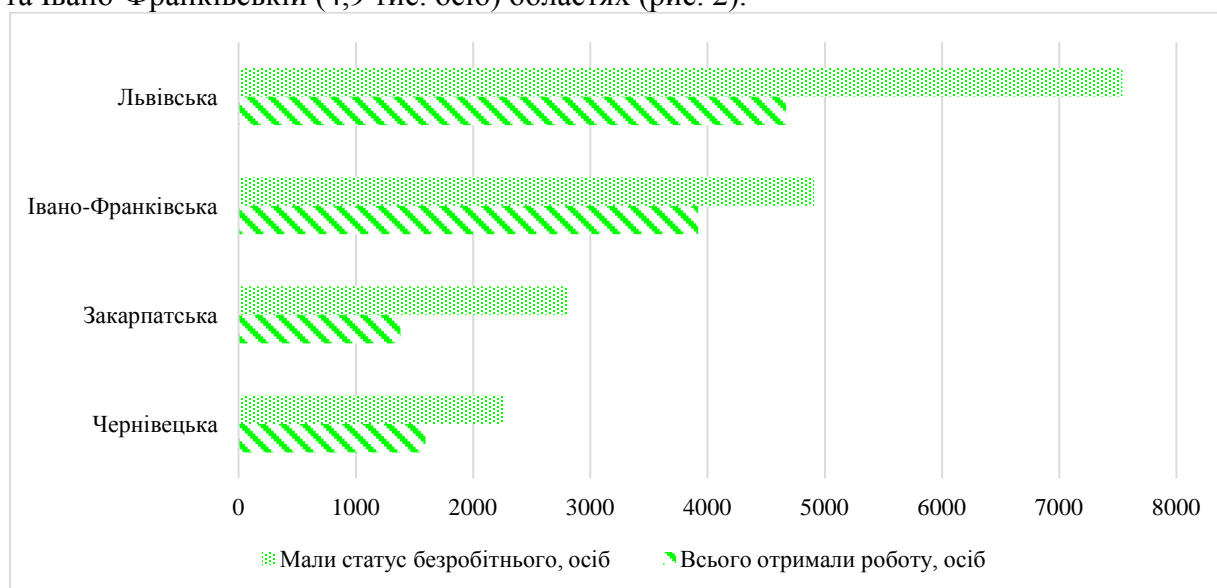

Рис.2. Кількість безробітних та працевлаштованих осіб у віці до 35 років у 2023 році

Fig. 2. The number of unemployed and employed persons under the age of 35 in 2023

Джерело: побудовано автором на основі [4]

Незважаючи на ініціативи Державної служби зайнятості (ДСЗ) щодо інтеграції молоді в економічний сектор, індикатори трудової зайнятості в цьому демографічному сегменті залишаються недостатніми. Молодь, активно шукаючи роботу, стикається з традиційними викликами для цього віку: відсутність професійного досвіду та адаптаційних навичок; соціальна незрілість та економічна незахищеність; розбіжність між кваліфікацією і якістю робочого місця; високі очікування від роботодавців щодо професійних навичок та їх невідповідність реальним вимогам; невідповідність умов праці відповідним потребам кандидатів та інші. Ці фактори відчутно підвищують конкурентність на ринку праці серед молоді. Нерозв'язані питання щодо зайнятості молодих людей, які складають чверть працездатного населення, призводять до обмеження та деградації трудового потенціалу Карпатського регіону, що у свою чергу ускладнює досягнення стабільного економічного росту регіону, поглиблює соціальні дисбаланси в суспільстві і сприяє розвитку тіньового сектору зайнятості.

Уряд країни активно застосовує ряд економічних інструментів для стимулювання гнучкості ринку праці та підтримки зайнятості, що призводить до поступових позитивних економічних зрушень. Наприклад, у 2023 році було вдосконалено механізми компенсацій для роботодавців, які працевлаштовують специфічні категорії безробітних, а також ініційовано програми працевлаштування безробітних на робочі місця у суб'єктах малого підприємництва.

Згідно з даними «Work.ua» на січень 2024 року, порівняно з лютим 2022 року, ринок праці показав відновлення на рівні 93% за кількістю вакансій. Однак цей процес неоднаковий за регіонами. У порівнянні з показниками до конфлікту, найбільший приріст вакансій зафіксовано в Карпатському регіоні (Закарпатській (155%), Івано-Франківській (146%), Львівській (123%), Чернівецькій (116%)), а також у Вінницькій (120%), Рівненській (118%) та Хмельницькій (125%) областях (рис. 3).

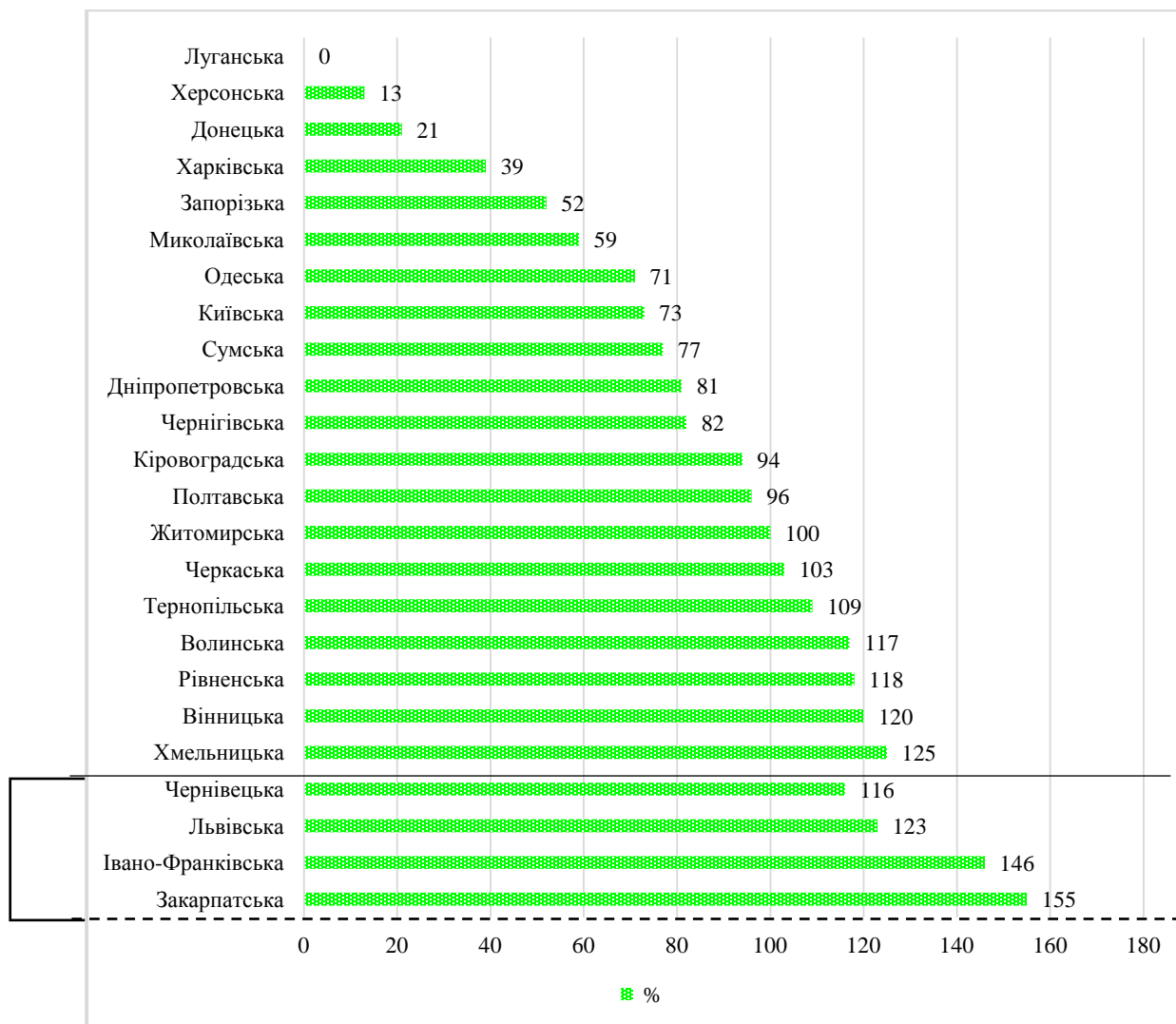

Рис. 3. Відновлення ринку праці в розрізі областей з лютого 2022 до січня 2024 років, %

Fig. 3. Labor market recovery by region from February 2022 to January 2024, %

Джерело: побудовано автором на основі [7, 9]

Підприємства активно адаптуються, розробляючи стратегії гнучкого найму, спрямовані на агільність й оперативну реакцію на змінні умови. Однак тривалість економічної дестабілізації, невизначеність та поширення ризикованих тенденцій у воєнний період перешкоджають їх ефективному функціонуванню. Ключовими проблемами бізнес-екосистеми України є: безпека і захист працівників (91%); ракетні атаки на критичну інфраструктуру та бізнес-активи (66%); здоров'я та психологічний стан персоналу (65%); економічний спад та споживча рецесія (45%) та обмеження у доступі до електроенергії, води, мобільного зв'язку та тепла (44%) [8]. Також відзначається зростання державного регулювання та регуляторних викликів для представників малого та середнього бізнесу. Ці проблеми є типовими для всіх регіонів України, зокрема і Карпатського. Отже, економічні зрушення, ініційовані повномасштабною військовою агресією РФ проти України, відображаються на функціонуванні національного ринку праці, а також його регіональних підринкових сегментах, що призводить до поглиблення проблем дисбалансу та незбалансованості.

Аналізуючи ринок праці Карпатського регіону, доречно виокремити його економічні виклики та можливості повоєнного відновлення (рис.4).

Рис. 4. Комплексний аналіз економічних викликів та можливостей повоєнного відновлення ринку праці Карпатського регіону

Fig. 4. Comprehensive analysis of the economic challenges and possibilities of the post-war recovery of the labor market of the Carpathian region

Джерело: власна розробка автора

Основними економічними викликами ринку праці Карпатського регіону є:

- зростання безробіття. Значний приплив внутрішньо переміщених осіб (ВПО) до Карпатського регіону призвів до конкуренції за робочі місця та зростання безробіття;
- некваліфікована робоча сила. Частина ВПО не має необхідної освіти та навичок для роботи в нових умовах. Деяким людям буде потрібна перекваліфікація, щоб адаптуватися до нових потреб ринку праці;
- відтік кадрів. З початку війни спостерігаємо значну міграцію кваліфікованих фахівців за кордон, що негативно впливає на економічне відновлення регіону.
- нестача інвестицій. Нестабільність та ризики стримують інвесторів, які сприяють розвитку економіки;
- недосконалість державної політики. Неefективна система допомоги безробітним ускладнює їм пошук роботи. Сюди віднесемо також незлагодженість дій різних органів влади, що уповільнює процес повоєнного відновлення.

Слідом за викликами наводимо можливості повоєнного відновлення ринку праці Карпатського регіону, зокрема стимулювання розвитку малого та середнього бізнесу, інвестування в інфраструктурні проекти, надання допомоги ВПО у працевлаштуванні, перекваліфікації та адаптації до нових умов, створення сприятливих умов для праці та життя в регіоні, підвищення рівня зарплат, забезпечення сприятливого інвестиційного клімату, гарантування безпеки інвестицій; підвищення ефективності системи допомоги безробітним, координація дій різних органів влади.

Слід навести додаткові можливості повоєнного відновлення ринку праці Карпатського регіону

- розвиток туризму, адже дана галузь потребує значної кількості працівників у різних сферах, таких як готельний бізнес, ресторани, транспорт, екскурсійні послуги, ремесла тощо. Також туризм генерує значні доходи для місцевих жителів та бізнесу, які можуть бути реінвестовані в розвиток інфраструктури, створення нових підприємств та покращення якості життя людей в регіоні. Туризм може допомогти зберегти та популяризувати місцеву культуру та традиції, що в свою чергу підвищить привабливість регіону для туристів. Розвиток туризму стимулює інвестиції в інфраструктуру, таку як дороги, мости, транспорт, комунікації тощо з метою покращання якості життя людей в регіоні та зробити його більш зручним для туристів;

- використання нових технологій: створення онлайн-платформ для пошуку роботи та вакансій, що полегшить зв'язок між роботодавцями та шукачами роботи; запуск онлайн-курсів та програм з перепідготовки, які допоможуть людям набути нових навичок та знань, необхідних для роботи в нових сферах; використання онлайн-інструментів для дистанційної роботи та фрілансу, що дозволить людям працювати з будь-якого місця, незалежно від їхнього фізичного розташування; використання ШІ для автоматизації рутинних завдань та підвищення продуктивності праці, розробки нових продуктів та послуг, які можуть бути затребуваними на ринку, аналізу даних та прийняття кращих управлінських рішень; застосування 3D-друку для виробництва запчастин, деталей та продуктів, що може допомогти відновити пошкоджені підприємства та ланцюги постачання; перехід на використання зелених технологій та енергоефективних рішень, що може допомогти створити нові робочі місця та зменшити залежність від імпорту енергоносіїв, а також захистить навколишнє середовище та збереже природні ресурси Карпатського регіону.

- розвиток нових галузей економіки може стати потужним драйвером повоєнного відновлення та створити нові можливості для працевлаштування. Сюди віднесемо:

- розвиток відновлюваних джерел енергії, таких як сонячна, вітрова та гідроенергетика, адже дані галузі можуть створити нові робочі місця у сфері будівництва, експлуатації та обслуговування електростанцій;

- розвиток ІТ-індустрії як рушійної сили економічного зростання та створення високооплачуваних робочих місць для кваліфікованих фахівців. Карпатський регіон має потенціал щоб стати центром розробки програмного забезпечення, надання ІТ-послуг та дистанційної роботи;

- розвиток креативних індустрій, таких як дизайн, реклама, кіно, музика та ремесла, може стимулювати туризм, сприяти самозайнятості та створювати нові культурні та економічні можливості;

- розвиток екотуризму, агротуризму та оздоровчого туризму може створити нові робочі місця у сфері гостинності, транспортних послуг та ремесел;

- розвиток органічного землеробства, переробки сільськогосподарської продукції та створення ланцюгів постачання сприятиме стійкому розвитку та створенню нових робочих місць.

Отже, ефективне повоєнне відновлення ринку праці Карпатського регіону можливе за умови комплексного підходу, який включатиме:

- ✓ створення нових робочих місць;
- ✓ підтримку внутрішньо переміщених осіб;
- ✓ зниження рівня міграції;
- ✓ залучення інвестицій;
- ✓ вдосконалення державної політики;
- ✓ розвитку туризму;
- ✓ використанню новітніх технологій;
- ✓ розвитку нових галузей економіки.

Висновки. Ефективний комплексний аналіз економічних впливів та можливостей повоєнного відновлення ринку праці Карпатського регіону дасть можливість створити нові робочі місця, які допоможуть безробітним людям знайти роботу та покращити свій рівень життя; стимулюватиме економічне зростання та сприятиме загальному добробуту регіону; підвищить конкурентоспроможність регіону на світовому ринку, а також зменшить залежність регіону від традиційних галузей, які можуть бути більш схильні до ризиків та коливань.

Слід наголосити, що подолання економічних викликів ринку праці Карпатського регіону потребуватиме спільних зусиль влади, бізнесу та громадськості. Реалізація запропонованих у статті шляхів може допомогти у повоєнному відновленні регіону та створенні сприятливих умов для розвитку ринку праці.

Теоретичне та практичне значення дослідження полягає в тому, що воно розширює теоретичні уявлення про вплив війни на ринок праці Карпатського регіону та надає органам державної влади, місцевого самоврядування та бізнесу обґрунтовані рекомендації щодо подолання економічних викликів й реалізації можливостей повоєнного відновлення ринку даного регіону.

Дослідження економічних викликів та можливостей повоєнного відновлення ринку праці Карпатського регіону є лише першим кроком на шляху до комплексного вирішення проблеми, отже перспективними напрямками подальших наукових розробок будуть дослідження ролі бізнесу та громадських організацій у відновленні економіки та ринку праці регіону, а також аналіз ефективності державної політики щодо підтримки ринку праці в повоєнний період. Проведення таких досліджень допоможе розробити дієві рекомендації щодо сприяння повоєнному відновленню ринку праці Карпатського регіону та сприятиме його швидкому й ефективному розвитку.

1. Bochko O., Bachynska M., Grynkevych S., Ryndzak O. Determinants influencing socially vulnerable population of Ukraine during the russo-ukrainian war. *Studia Regionalne i Lokalne*. 2023. Nr. 2 (92). Pp. 23-34.
2. Kuzior A., Kostenko A., Sotnyk I., Tulyakov O., Podmanyska M. Socioeconomic sustainability and the solidarity economy formation under the war conditions in Ukraine. *Financial and Credit Activity: Problems of Theory and Practice*. 2023. Nr 5(52). Pp. 256-267.
3. Lykholat S., Rozko N., Mulska O. Labour market of Ukraine in the conditions of intensification of migration population processes. *Scientific journal "Economics, Entrepreneurship, Management"*. 2020. Vol. 7, No. 1. Pp. 25-34.
4. Аналітична та статистична інформація. Державна служба зайнятості. URL: <https://www.dcz.gov.ua/analytics/view> (дата звернення 11.03.2024).
5. Бочко О. Ю. Розвиток ринку праці Закарпатської обл. в умовах кризової ситуації. *Актуальні проблеми економіки*. 2010. № 2 . С.180-186
6. Васильців Т., Левицька О., Рудковський О. Структурні диспропорції і дисбаланси ринку праці областей Карпатського регіону України в умовах війни: тенденції, загрози, орієнтири політики стабілізації й використання можливостей. *Економіка та суспільство*. 2022. №37. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-37-37>
7. Національний інститут регіональних досліджень. Відновлення ринку праці в Україні в умовах війни: регіональні аспекти. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/sotsialna-polityka/vidnovlennya-rynku-pratsi-v-ukrayini-v-umovakh-viyny-rehionalni> (дата звернення 22.03.2024).
8. Опитування Американської торговельної палати в Україні та Сіті Україна. Ведення бізнесу в воєнній Україні. Вересень 2023. Американська торговельна палата. URL: https://chamber.ua/wp-content/uploads/2023/09/AmCham-Citi-Survey_Doing-... (дата звернення 12.03.2024).
9. Соціальна вразливість населення Карпатського регіону України: стан, виклики, сценарії послаблення : електронне науково-аналітичне видання / за ред. д.е.н., проф. Т. Г. Васильціва. ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України». Львів, 2023. 109 с. URL: <chrome-extension://efaidnbmninnibpcjpcglclefindmkaj/https://ird.gov.ua/irdp/p20230035a.pdf> (дата звернення 09.03.2024).
10. Черьомухіна О., Чалюк Ю. Ринок праці під час війни: стан та перспективи. *Економіка та суспільство*. 2022. №46. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-46-24> (дата звернення 12.04.2024).

References

1. Bochko, O., Bachynska, M., Grynkevych, S., and O. Ryndzak. "Determinants influencing socially vulnerable population of Ukraine during the Russo-Ukrainian war." *Studia Regionalne i Lokalne*, no. 2 (92), 2023, pp. 23-34.
2. Kuzior, A., Kostenko, A., Sotnyk, I., Tulyakov, O., and M. Podmanytska. "Socioeconomic sustainability and the solidarity economy formation under the war conditions in Ukraine." *Financial and Credit Activity: Problems of Theory and Practice*, no.5(52), 2023, pp. 256-267.
3. Lykholat, S., Rozko, N., and O. Mulska. "Labor market of Ukraine in the conditions of intensification of migration population processes." *Scientific journal "Economics, Entrepreneurship, Management."* vol. 7, no. 1, 2020, pp. 25-34.
4. "Analytical and statistical information." State Employment Service, www.dcz.gov.ua/analytics/view. Accessed 03 Mar. 2024.
5. Bochko, O. Yu. "Development of the labor market of the Transcarpathian region. in a crisis situation." *Actual problems of the economy*, no. 2, 2010, pp.180-186
6. Vasylytsiv, T., Levytska, O., & O. Rudkovskiy. "Structural disproportions and imbalances of the labor market of the regions of the Carpathian region of Ukraine in the conditions of war: trends, threats, orientations of the policy of stabilization and use of opportunities." *Economy and society*, no. 37, 2022, <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-37-37>
7. Restoration of the labor market in Ukraine in war conditions: regional aspects. National Institute of Regional Studies, niss.gov.ua/doslidzhennya/sotsialna-polityka/vidnovlennya-rynku-pratsi-v-ukrayini-v-umovakh-viyny-rehionalni. Accessed 22 Mar. 2024.
8. "Survey of the American Chamber of Commerce in Ukraine and Citi Ukraine. Doing business in wartime Ukraine. September 2023." *American Chamber of Commerce*, chamber.ua/wp-content/uploads/2023/09/AmCham-Citi-Survey_Doing-... Accessed 12 Mar. 2024.
9. *Social vulnerability of the population of the Carpathian region of Ukraine: state, challenges, mitigation scenarios: electronic scientific and analytical edition*, edited by T. G. Vasylytsiva.. Lviv, 2023, [chrome-extension://efaidnbmnnibpajpcglefindmkaj/https://ird.gov.ua/irdp/p20230035a.pdf](https://ird.gov.ua/irdp/p20230035a.pdf). Accessed 09 Mar. 2024.
10. Cheryomukhina, O., and Y. Chalyuk. "The labor market during the war: state and prospects." *Economy and society*, no.46, 2022, <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-46-24>. Accessed 12 Mar. 2024.

УДК: 331.3

doi: <https://doi.org/10.15330/apred.2.20.50-61>

Тахтарова К. А.¹, Чернова А. М.²

РОЗВИТОК СИСТЕМИ БЕЗПЕРЕРВНОГО НАВЧАННЯ ЯК ДРАЙВЕРУ ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОГО ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ УКРАЇНИ

Маріупольський державний університет
Міністерство освіти і науки України,
кафедра економіки праці,
вул. Преображенська, 6, м. Київ,
03037, Україна,
тел.: (0629) 58-74-84

¹e-mail: k.takhtarova@mdu.in.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8670-3211>

²e-mail: antonina.chernova@mdu.in.ua

ORCID: <https://orcid.org/0009-0007-9624-3662>

Анотація. Стаття спрямована на дослідження системи безперервного навчання в Україні та визначення шляхів його розвитку. Неперервність навчання, вважається основою формування людини в якості конкурентоспроможного людського капіталу. Через створення та розвиток системи безперервної освіти людині потрібно надати академічну свободу для того, щоб мати можливість самостійно обирати напрям, методи, стратегії, способи і засоби навчання, щоб адаптуватись до